

Az Európai Szerkezetátalakítási Figyelő (ERM) 2020-as jelentése: Határokon átnyúló szerkezetátalakítás

Bevezetés

A jelentés kettős célt szolgál: egyrészt felülvizsgálja az Európai Unió területén a közelmúltban – a koronavírus (Covid19) okozta válság első hatásaival bezárólag – zajlott szerkezetátalakítási tevékenységet, másrészt behatóbban elemzi a multinacionális vállalatokat érintő, transznacionális jellegű szerkezetátalakítási tevékenységet. Ez utóbbi elemzést az tette indokolttá, hogy ezek a vállalatok egyre inkább transznacionális szempontból hozzák meg a stratégiai tervezési döntéseiket, beleértve a termelőüzemek és a foglalkoztatás helyszínével kapcsolatos döntéseket is. A nagyobb multinacionális vállalatoknál a globális központokban meghozott döntések egyre nagyobb hatással vannak az országos és helyi szintű műveletekre. Ez kihívást jelent a munkavállalói képviselet számára, az európai üzemi tanácsokat is beleértve, amelyek célja, hogy keretet biztosítsanak a multinacionális vállalatok alkalmazottainak a konzultációhoz és az őket érintő döntésekről szóló tájékoztatáshoz.

Az elemzés fő forrása az Európai Szerkezetátalakítási Figyelő (ERM) esemény-adatbázisa volt, amelyben a 2002-es elindulása óta több mint 25 000 nagyszabású szerkezetátalakítás részletes adatait gyűjtötték össze, és ezek közül közel 2000 esemény 2019 eleje óta zajlott. A transznacionális szerkezetátalakítások elemzését a termelés nemzetközi áttelepítésén alapuló esettanulmányok egészítik ki.

Szakpolitikai háttér

Az uniós munkaerőpiac 2020-as működésére árnyékot vet a Covid19-válság első hulláma. A legrettegettebb hatások egy részét – legalábbis kezdetben – az EU-nak és tagállamainak sikerült nagyszabású költségvetési válaszlépésekkel enyhítenie. A válság további következményei azonban, különösen a leg súlyosabban érintett ágazatokban, folyamatos állami támogatást tesznek szükségessé a háztartások és a vállalkozások védelmében, és hogy megteremtsek az alapot a fenntartható helyreállításhoz.

Emellett az olyan stratégiai uniós célokhoz, mint például a karbonsemlegesség elérése 2050-re, a termelő tevékenység átalakítására is szükség van, ami széles körű szerkezetátalakítással fog járni.

A multinacionális vállalatoknak általában nagy az ellenálló képessége, ezért képesek aktív szerepet játszani a helyreállításban és az ilyen hosszabb távú célok megvalósításában. Nagy a részarányuk a globális termelésben (28%) és a foglalkoztatásban (23%), és még ennél is nagyobb arányban vesznek részt a világkereskedelemben. Amikor ezek a vállalatok arról döntenek, hogy hová helyezzzék a tevékenységeiket, ez a döntés európai lakosok tízmillióinak foglalkoztatási helyzetét érinti, a közösségük és régióik prosperitása mellett. Az EU – részben a növekvő gazdasági befolyásukra reagálva – szakpolitikákat dolgozott ki, hogy támogassa a transznacionális szintű munkavállalói képviseletet (az európai üzemi tanácsok létrehozásáról és a tájékoztatási és konzultációs jogokról szóló irányelvek), hogy újra egyensúlyba hozza a szociális partnerek kiváltságait, mégpedig a transznacionális szerkezetátalakítások esetében. A nagyszabású szerkezetátalakítások következtében elbocsátott munkavállalóknak szóló átképzési támogatást az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alapon (EGAA) keresztül biztosították, és ebben európai munkavállalók százezrei részesülhetnek.

Fő megállapítások

- A Covid19-válság nyomán 2020 első felében a mozgó átlaghoz képest kétszeresére nőtt a szerkezetátalakítás következtében megszűnő munkahelyek száma. A munkaerőpiaci hatások nagyon szelektíven jelentkeztek, főleg két nagy ágazatban: a közlekedésben (benne a légi közlekedéssel) és a szállodák és éttermek ágazatában; a bejelentett munkahelymegszűnések összesített számának közel fele ezekben az ágazatokban volt („rendes” időben ez az arány nem éri el a 10%-ot). A vírus átadásának megfékezésére bevezetett fizikai távolságtartási intézkedések leginkább ezeket az ágazatokat sújtották.

A Covid19-válság első hatásairól csak akkor lehet átfogóbb képet alkotni, ha majd a kormányok által a hatások mérséklésére elfogadott átmeneti költségvetési támogatási intézkedéseket csökkentik vagy visszavonják.

- Az ERM-ben szereplő 20 nagyszabású szerkezetátalakítás között nagyjából egy transznacionális van, amikor a művelet legalább két országban zajló tevékenységeket érint. Az ilyen esetek foglalkoztatási hatásai jellemzően sokkal nagyobbak, és ennek következtében jellemzően a szerkezetátalakítás folyamata is hosszabb és bonyolultabb. Az egyes transznacionális szerkezetátalakítási esetek átlagban véve (az vállalatbővítések kivételével) 3000-nél is több munkahely megszűnésének bejelentésével járnak, ami nagyjából hétszerese az országhatáron belül zajló szerkezetátalakításokkal járó leépítéseknek.
- Minden szerkezetátalakítási tevékenység érzékeny a gazdasági ciklusokra, a csúcspontjai egybeesnek a recessziókkal, de a transznacionális szerkezetátalakítási tevékenységre ez különösen igaz. Az esetek gyakorisága és a munkahely-megszüntetések mértéke egyaránt viszonylag gyorsabban emelkedik gazdasági visszaesések idején, a Covid19-válságból eredő visszaesést is ideértve.
- A transznacionális szerkezetátalakításokról szóló esettanulmányok különféle indokokat találtak a multinacionális vállalatok azon döntésének háttérben, hogy a termelést más országba helyezik át, de a legfontosabb továbbra is a munkaerőköltségek csökkentése volt.
- Az esettanulmányok megmutatják a kollektív képviseleti struktúrák helyi, országos és globális szint közötti rétegzettségét. Ez kedvezhet az összeköttetések megerősítésének, és elősegítheti a munkavállalói képviselők közötti információmegosztás koordinálását és esetleg a fellépést is, de gyengítheti a transznacionális szerkezetátalakítási műveletek lebonyolításának mikéntje feletti befolyását.

Szakpolitikai iránymutatások

- A 2008–2009-es pénzügyi világválság negatívan hatott a nemzetközi befektetési forgalomra, mivel a multinacionális vállalatoknál megfordult a nemzetközi bővítési tendencia. A közvetlen külföldi tőkebefektetések forgalma 2018-ban és 2019-ben a globális bruttó hazai termék (GDP) részarányában mérve alacsonyabb volt, mint 2010-ben. A Covid19-válság nyomán valószínűleg tovább fog csökkenni az ilyen forgalom, lerövidülnek és egyszerűsödnek a globális értékláncok, és számítani lehet a gazdasági tevékenység országhatárokon belüli visszafogására is.
- Tekintettel a méretükre és a tagállami határokon átnyúló hatásukra, beleértve azt is, hogy a termelés áttelepítése esetén határokon átnyúló vitákhoz vezethetnek, erős érvek szólnak a transznacionális szerkezetátalakítások felügyeletében való uniós részvétel mellett. A finanszírozási eszközök – például az EGAA – teret adnak a határokon átnyúló kérelmeknek, de a gyakorlatban az esetek többségében a szerkezetátalakítás utáni aktív munkaerőpiaci beavatkozásokra irányuló kérelmek inkább országos szintűek.
- A transznacionális szerkezetátalakításoknál felmerülő potenciális viták másik területe azzal kapcsolatos, hogy a regionális vagy országos támogatásokat ténylegesen vagy feltételezések szerint a multinacionális cégek termelésáthelyezésének ösztönzésére használják fel. Ahol vannak ilyen támogatások, ott ezek ártnak annak az érzésnek, hogy a vállalatok mind egyenlő esélyekkel versenyeznek, mivel az ilyen támogatások fő célpontjai és kedvezményezettjei jellemzően a nagyobb cégek. Azt a gyanút is felvetik, hogy az olyan vállalati döntéseket, amelyek jelentős létszámleépítéssel és emberi nehézségekkel járhatnak, az ilyen támogatások hozzáférhetősége más kereskedelmi szempontokkal megegyező mértékben motiválja.
- A multinacionális vállalatok humán erőforrás-politikájához a mintát (az uniós helyett) egyre inkább világszinten alakítják ki, miközben (a munkaidő, egészség és biztonság, szociális biztonság és fizetés terén) a munkáltatókra vonatkozó jogi követelmények többségében országosak. Bár a transznacionális szerkezetátalakítások nyilvánvalóan beletartoznak az európai üzemi tanácsok hatáskörébe, az ilyen folyamatok befolyásolására korlátozottan van kapacitásuk és joguk. Ezek a korlátok még egyértelműbbek, ha a multinacionális döntéshozatal globális szinten koncentrálódik, és a helyi vagy országos vezetésnek korlátozott a mérlegelési jogköre.

További információ

Az „ERM report 2020: Restructuring across borders” (Az Európai Szerkezetátalakítási Figyelő (ERM) 2020-as jelentése: Határokon átnyúló szerkezetátalakítás) a <http://eurofound.link/ef20024> weboldalon érhető el.

Kutatásvezető: John Hurley

information@eurofound.europa.eu